

УДК 347:340.113

В. Ю. ТУРАНІН,*кандидат юридичних наук, доцент,**доцент кафедри трудового і господарського права**Белгородського державного національного дослідного університету (Росія),**депутат Земських зборів Белгородського району Белгородської області*

ЮРИДИЧНІ ТЕРМІНИ В КОНСТИТУЦІЯХ УКРАЇНИ ТА РОСІЇ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Здійснено порівняльно-правовий аналіз текстів конституцій України та Росії на прикладі застосування деяких юридичних термінів, які найбільш яскраво характеризують вектори розвитку цих держав. Сформульовано авторську думку стосовно переваг і недоліків юридичної термінології, визначено рекомендації щодо її можливого вдосконалення.

Ключові слова: конституція, право, юридичний термін, мова законів.

Грамотність і логічність мови законів, слова визначеність юридичних термінів та їх нерозривний зв'язок з відповідними поняттями є запорукою високої якості законодавства будь-якої країни. У світлі нового витка політичної та економічної інтеграції України та Росії цікаво проаналізувати і порівняти правовий простір цих держав. Тому актуальним є порівняльно-правовий аналіз юридичної термінології, використаної в текстах конституцій цих країн.

В Україні вивченню проблем юридичної термінології присвячено роботи таких вчених-юристів, як Ю. Е. Зайцев, О. Н. Каленюк, С. П. Кравченко, І. Б. Усенко, Л. І. Чулінда, а також вчених-лінгвістів Н. В. Артікуца, Ю. Ф. Прадід, О. А. Сербенської, Н. С. Трач. У Росії феномену юридичної термінології присвячені роботи Л. Ф. Апт, В. М. Баранова, Н. А. Власенко, Т. В. Губаєвої, М. Л. Давидової, В. Б. Ісакова, В. Н. Карташова, Т. В. Кашаніної, С. В. Поленіної, Р. А. Ромашова, Ю. О. Тихомирова, Н. І. Хабібуліной, Т. Я. Хабрієвої, А. Ф. Черданцева та ін.

Метою цієї статті є проведення порівняльно-правового аналізу юридичних термінів, задіяних у текстах конституцій України та Росії. При цьому вважаємо важливим провести аналіз із позиції юридичної техніки, а основну увагу приділити виявленим термінологічним проблемам.

Виклад основного матеріалу дослідження. Необхідно відзначити, що у певній частині дослідників в Україні склалася думка про те, що висока термінологічна якість і системність російського законодавства не відповідає дійсності. Це підтверджується численними науковими дослідженнями, насамперед у галузі юридичної

техніки, всередині самої Росії. Тому звернемо увагу, насамперед, на переваги Конституції України, на її явно виражені позиції стосовно Конституції Росії з позиції точності та ефективності використання юридичних термінів:

1. У статті 3 Конституції України вказується, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [1].

У статті 2 Конституції Росії говориться лише про те, що «людина, її права і свободи є найвищою цінністю. Визнання, дотримання і захист прав і свобод людини і громадянина – обов'язок держави» [2].

Вважаємо, що розгорнуте формулювання, що містить такі терміни, як «життя», «здоров'я», «честь», «гідність», «недоторканність», «безпека» стосовно людини, представлене в Конституції України, змістовно вирає у відповідного положення, відображеного у ст. 2 Конституції Росії. Крім цього, важливим є те, що в статті 3 Конституції України встановлено пріоритет державного забезпечення прав і свобод людини: «права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави», а також вказано на відповідальність держави перед людиною за свою діяльність.

2. У ст. 54 Конституції України закріплено, що «державою сприяє розвиткові науки, встановленню наукових зв'язків України зі світовим співтовариством».

У Конституції Росії така правова норма відсутня, хоча, з нашої точки зору, вона повинна там бути. Більше того, необхідно закріпити положення, відповідно до якого держава *повинна* сприяти розвитку науки, а також встановленню наукових зв'язків Росії зі світовим співтовариством.

3. У ст. 60 Конституції України сказано, що «ніхто не зобов'язаний виконувати явно злочинні розпорядження чи накази. За віддання і виконання явно злочинного розпорядження чи наказу настає юридична відповідальність».

У Конституції Росії такої норми не міститься. При цьому вважаємо, що навіть в умовах постановки життєво виправданих цілей з підвищення дисципліни та відповідальності в лавах правоохоронних органів, не можна забувати і про демократичні принципи розвитку нашої країни. Про свободу особистості та верховенства закону, що включає в тому числі й можливість кожної людини, котра перебуває на державній, муніципальній чи іншій службі, відмовитися від виконання розпоряджень чи наказів начальника, які суперечать чинному законодавству.

4. У ст. 67 Конституції України закріплено, що «кожен зобов'язаний сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом. Усі громадяни щорічно подають до податкових інспекцій за місцем проживання декларації про свій майновий стан та доходи за минулий рік у порядку, встановленому законом».

Для порівняння, у ст. 57 Конституції Росії зазначається лише що «кожен зобов'язаний платити законно встановлені податки і збори». При цьому відсутнє положення про обов'язок усіх громадян щорічно звітувати про свої доходи. Звідси і виникає запитання, а як же принцип рівності всіх перед законом? Чому одні (наприклад, підприємці) зобов'язані щорічно подавати податкові декларації, а інші (наприклад, працівники різних державних служб) лише можуть робити це за власним бажанням? Вважаємо, що припис, встановлений у ст. 67 Конституції України, є найважливішим елементом рівноправності в суспільстві, і можна тільки шкодувати про те, що такого нормативного припису немає в Конституції Росії.

При цьому слід зазначити, що в Конституції України, з нашої точки зору, є і свої термінологічні проблеми, на фоні яких більш чіткими є окремі положення, закріплені в Конституції Росії:

1. У ст. 1 Конституції України встановлено, що «Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава».

Зазначимо, що термін «суверенітет» трактується в літературі як «верховенство і незалежність влади» [3, с. 663]. Отже, слова «суверенна» і «незалежна» є синонімами, що тягне за собою тавтологічність мовної конструкції статті 1 Конституції України.

У Конституції Росії поняття «суверенітет» і «незалежність» разом не вживаються.

2. У ст. 54 Конституції України зазначено, що «громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності».

У ст. 44 Конституції Росії говориться про те, що «кожному гарантується свобода літературної, художньої, наукової, технічної та інших видів творчості, викладання. Інтелектуальна власність охороняється законом».

Дійсно, з нашої точки зору, свобода літературної, художньої чи іншої творчості на території будь-якої країни має гарантуватися кожній особі, незалежно від наявності громадянства або його відсутності.

3. У статті 41 Конституції України закріплено, що «право приватної власності є *непорушним*».

Стаття 35 Конституції Росії встановлює, що «право приватної власності охороняється законом».

Вважаємо, що нормативний припис Конституції України, заснований на використанні поняття «непорушність», яке володіє швидше художнім, але не юридичним змістом, поступається відповідній правовій нормі, закріпленій у Конституції Росії.

І на закінчення – кілька слів про проблему, яка вже протягом багатьох років викликає гострі дискусії як в Україні, так і в Росії.

4. У ст. 10 Конституції України записано, що «в Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов *національних меншин* України».

У наш час поняття «національна меншина» досить активно використовується в міжнародному праві. Національні меншини в різних країнах – це курди, ірландські протестанти, таміли, еритрейці тощо. Але наскільки дане поняття застосовне до мільйонів росіян, які проживають в Україні? Польські вчені В. Чаплінській і А. Вирозумська пишуть про те, що «національна меншина – це національна група, яка консолідована і живе в одному з регіонів держави (з чого випливає її природне прагнення

до отримання автономії), що характеризується сформованим відчуттям внутрішньої єдності й разом з тим прагне зберегти свої специфічні риси – мову, культуру тощо» [4, с. 14]. Росіяни в Україні живуть у різних регіонах, і вони, у своїй більшості, не прагнуть отримати статус автономії. Виходить, що характеристика ознак цього поняття (у його науковому трактуванні з цієї точки зору) не дозволяє зарахувати росіян в Україні до національних меншин. Але й взагалі, з нашої точки зору, в сучасному праві необхідно залишити в минулому вживання цього терміна – перш за все, через неоднозначність його сприйняття різними народами. Тому у ст. 68 Конституції Росії з політико-правової точки зору дуже коректно вказується, що «Російська Федерація гарантує всім її народам право на збереження рідної мови, створення умов для її вивчення та розвитку».

Вважаємо, що мрією кожного росіянина, який проживає в Україні, є, наприклад, такий запис в її Конституції: «Україна гарантує всім її народам право на збереження рідної мови, вільний розвиток, використання і захист російської та інших мов».

Список використаних джерел

1. Конституция Украины: от 28 июня 1996 г. № 254к/96-ВР : с зим. и доп., внес. законом Украины от 8 дек. 2004 г. № 2222-IV [Електронний ресурс] / Офіц. пер. на рос. мову: WEB-версія ІПС «Законодательство стран СНГ». – Режим доступу: http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=8689. – Дата зверн. 26.06.2013.
2. Конституция Российской Федерации: от 12 дек. 1993 г. : с учетом поправок, внес. законами Российской Федерации о поправках к Конституции РФ от 30.12.2008 № 6-ФКЗ, от 30.12.2008 № 7-ФКЗ // Собрание законодательства Российской Федерации. – 2009. – № 4. – Ст. 445.
3. Большой юридический словарь / под ред. А. Я. Сухарева, В. Д. Зорькина. – М. : Инфра-М, 1998. – 842 с.
4. Czapliński W. Prawo Międzynarodowe Publiczne. Zagadnienia systemowe / W.Czapliński, A.Wyrozumska. – Warszawa, 2004. – 780 s.

Надійшла до редколегії 18.07.2013

ТУРАНИН В. Ю. ЮРИДИЧЕСКИЕ ТЕРМИНЫ В КОНСТИТУЦИЯХ УКРАИНЫ И РОССИИ: СРАВНИТЕЛЬНО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ

Осуществлен сравнительно-правовой анализ текстов конституций Украины и России на примере использования некоторых юридических терминов, наиболее ярко характеризующих векторы развития этих государств. Сформулировано авторское мнение относительно преимуществ и недостатков юридической терминологии, определены рекомендации по её возможному совершенствованию.

Ключевые слова: конституция, право, юридический термин, язык законов.

TURANIN V. Y. THE LEGAL TERMS IN THE CONSTITUTION OF UKRAINE AND RUSSIA: THE COMPARATIVE LEGAL ANALYSIS

The article provides the comparative legal analysis of the texts of the Constitution of Ukraine and Russia on the example of the use of certain legal terms that most vividly describing vectors of development of our countries. Defined the importance's of appropriate choice of the language laws, which later plays a very important role in legislation and will be the basis of high quality legislation of any country.

The article provides the advantages of the Constitution of Ukraine, and it is clearly advantageous position in relation to the Constitution of the Russia from the standpoint of accuracy and efficiency of the legal terms. The terminological problems are analyzed that exist in the Constitution of Ukraine.

The comparative legal research the legal terms used in the Constitution of Ukraine and Russia has shown that there is need of legal interference, which will lead to legal terms of both Constitutions into the line.

The high quality terminology does not always reflect the full expression of certain opinions and controversial scientists on this issue. We should remove identified terminological problems, because to write the Constitution of the State in which decisions are based on other laws and regulations, it is necessary to use legal terms with the correct semantic overtones.

Have been formulated author's opinion regarding for the advantages and disadvantages of legal terminology identifies recommendations for possible improvements on based on the analysis of the main provisions of the Constitution of Ukraine and Russia.

Keywords: constitution, law, legal term, the language laws, analysis.

УДК 347.962

І. В. ЮРЕВИЧ,

кандидат юридичних наук,

асистент кафедри організації судових та правоохоронних органів

Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЄДНОСТІ СУДОВОЇ СИСТЕМИ

Розглянуто актуальні питання забезпечення принципу єдності судової системи через призму організаційних проблем її побудови. Досліджено структурування судової системи на підсистеми, можливість її подальшої спеціалізації. Окреслено проблеми організаційного співвідношення Верховного Суду України з вищими спеціалізованими судами та Конституційним Судом України.

Ключові слова: єдність судової системи, Верховний Суд України, спеціалізовані судові підсистеми, судова влада.

На шляху створення єдиної, цілісної системи судів в Україні існує багато проблем, для розв'язання яких потрібно вирішити ряд питань, пов'язаних із законодавчим, організаційним, фінансовим, соціально-психологічним, інформаційним, кадровим, матеріально-технічним оформленням всього комплексу заходів, покликаних створити дієву та узгоджену із нормами міжнародного права судову систему нашої держави, вирізвивши в ній спеціалізовані судові установи.

Проблеми судоустрою сьогодні є предметом дискусій як науковців, так і безпосередньо суддівського корпусу України. Різноманітні аспекти судової системи розглядали такі вчені, як О. Б. Абросімова, Р. Р. Бамматов, В. П. Бож'єв, В. В. Городовенко, В. В. Долежан, В. П. Кашепов, М. І. Клеандров, В. В. Комаров, В. М. Лебедєв, І. Є. Марочкін, І. Б. Михайловська, Л. М. Москвич, І. В. Назаров, С. В. Нарутто, Г. В. Нікітіна, О. М. Овчаренко, І. Л. Петрухін, С. В. Прилуцький, В. О. Ржевський, Н. В. Сібільова, В. В. Сердюк, Н. Ю. Хаманева та інші. Досліджуючи зазначені питання, вітчизняні правники визна-

чають, що ключовою навіть серед найактуальніших проблем є відсутність організаційної та процесуальної єдності (цілісності) судової системи України [1; 2; 3; 4, с. 127; 5].

З огляду на це метою статті є дослідження організаційних проблем реалізації єдності судової системи, оскільки на нинішньому етапі судової реформи єдність судової системи перебуває під загрозою, тобто існує тенденція до роз'єднаності судової системи. У свою чергу, це негативно позначається на судовому захисті прав людини, оскільки унеможливується забезпечення правової визначеності та єдності судової практики.

Організаційне оформлення (побудова) судової системи насамперед пов'язане з пошуками оптимального варіанта її структурованості, але таким чином, щоб не виходити за рамки та не порушувати єдності судової влади. Наявність у судовій системі поряд із загальними судами ще двох самостійних спеціалізованих інститутів судової влади має, безумовно, як переваги, так і недоліки. Останні пов'язані з відсутністю чітко закріпленого правового механізму взаємозв'язку між цими інститутами,